

Nr 5.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om val av borgmästare och rådman; given Drottningholms slott den 10 december 1948.

Under åberopande av bilagda i statsrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen att, under förutsättning att av riksdagen såsom vilande antaget förslag till ändrad lydelse av § 31 regeringsformen varder slutligen godkänt, antaga härvid fogade förslag till lag om val av borgmästare och rådman.

GUSTAF.

Herman Zetterberg.

Propositionens huvudsakliga innehåll.

1948 års riksdag har såsom vilande antagit ett förslag till ny lydelse av § 31 regeringsformen, innebärande att val av borgmästare skall förrättas av stadsfullmäktige i likhet med vad nu sker beträffande val av rådman.

I propositionen föreslås att de i allmän lag givna närmare bestämmelserna om dylika val anpassas efter grundlagens nya lydelse.

Förslag
till
Lag
om val av borgmästare och rådman.

I anledning av § 31 regeringsformen förordnas som följer.

1 §.

När befattning som borgmästare eller rådman blivit ledig, skall för upprättande av förslag till befattningens besättande val förrättas av stadsfullmäktige enligt vad nedan stadgas.

Konungen äger förordna om uppskov med befattningens besättande. Väcker i stad fråga om uppskov och sökes sådant inom en månad från det befattningen blev ledig, eller skall efter vad särskilt är stadgat anmälan om ledigheten göras hos Konungen, skall med åtgärd för befattningens tillsättande anstå till dess Konungen förordnat att befattningen skall besättas eller tiden för meddelat uppskov gått till ända.

2 §.

Där ej med besättande av ledigbliven befattning skall anstå, har magistraten att ofördröjligen i allmänna tidningarna och medelst anslag å rådhuset kungöra ledigheten, med tillkännagivande att till Konungen ställd ansökan till befattningen, åtföljd av tjänsteförteckning, skall hava inkommit till magistraten inom en månad från det kungörelsen blivit införd i allmänna tidningarna.

3 §.

Efter ansökningstidens utgång skall magistraten överlämna ansökningshandlingarna till hovrätten, som har att avgiva yttrande rörande sökandena och ordningen mellan de tre vilka enligt hovrättens mening med hänsyn till förtjänst och skicklighet böra främst ifrågakomma, med anmärkande tillika om hovrätten finner någon av sökandena icke vara behörig till befattningen. Då fråga är om rådmanstjänst, skall magistraten vid ansökningshandlingarnas överlämnande till hovrätten avgiva eget utlåtande i ärendet.

Sedan handlingarna i ärendet återställts, skall magistraten överlämna handlingarna jämte hovrättens yttrande till stadsfullmäktige.

4 §.

Valet skall förrättas med enkla, slutna och omärkta sedlar. Valsedel må ej förses med partibeteckning.

Valsedel skall innehålla ett, två eller tre namn, uppförda i följd, det ena under det andra. Å valsedel må ej uppföras någon, som ej är behörig till befattningen, och vid rådmansval ej heller någon, som ej inom föreskriven tid sökt tjänsten.

Är något namn å valsedel överstruket, eller framgår med avseende å något där förekommande namn ej fullt otvetydigt vem därmed åsyftas, eller upptager valsedel namn å någon, som enligt andra stycket ej må uppföras därå, anses sådant namn såsom obefintligt. Äro å valsedel upptagna flera giltiga namn än tre, anses det eller de sista övertaliga namnen såsom obefintliga.

5 §.

Särskild sammanräkning av valsedlarna skall ske för besättande av vart och ett av de tre förslagsrummen.

Vid första sammanräkningen gäller varje valsedel såsom hel röst för det första, såsom halv röst för det andra och såsom tredjedels röst för det tredje å densamma upptagna namnet. Det namn som fått högsta rösttalet erhåller första förslagsrummet.

Vid andra sammanräkningen gäller valsedel, vilken icke upptager det namn som erhållit första förslagsrummet, på det sätt som för första sammanräkningen stadgats. Valsedel, vilken innehåller det namn som uppförts i första förslagsrummet, gäller såsom halv röst för det första och såsom tredjedels röst för det andra av de återstående namnen. Det namn som vid sammanräkningen fått högsta rösttalet erhåller andra förslagsrummet.

Vid tredje sammanräkningen gäller valsedel, som icke upptager något av de redan på förslaget uppförda namnen, på det sätt som för första sammanräkningen stadgats. Valsedel, som upptager ett av dessa namn, gäller såsom halv röst för det första och såsom tredjedels röst för det andra av de återstående namnen. Valsedel, som upptager båda de uppförda namnen, gäller såsom tredjedels röst för det återstående namnet. Det namn som vid tredje sammanräkningen fått högsta rösttalet erhåller tredje förslagsrummet.

Mellan lika rösttal skiljes genom lottning.

Därest vid val av borgmästare sammanräkningen utvisar, att någon som ej är sökande till befattningen skulle enligt ovan upptagna bestämmelser ifrågakomma till ett av förslagsrummen, har magistraten att inhämta uppgift av honom huruvida han är villig att mottaga kallelsen. Förklarar han sig ej vara villig att mottaga densamma, eller avgiver han icke svar å magistratens förfrågan inom två veckor efter det meddelandet blivit honom i rekommenderat brev tillsänt, betraktas hans namn såsom obefintligt och företages med iakttagande härav i nödig utsträckning ny sammanräkning av rösterna.

6 §.

Efter slutförd sammanräkning av rösterna skola stadsfullmäktige, med ledning av ovan lämnade föreskrifter, upprätta förslag till besättande av befattningen. Protokoll över sammanräkningen och förslagets upprättande skall jämte handlingarna i ärendet tillställas magistraten.

7 §.

Vill någon klaga över valet, gälle därom vad i fråga om besvär över stadsfullmäktiges beslut i allmänhet är stadgat.

8 §.

Avlämnade valsedlar skola, sedan de uppräknats och protokollförts, förvaras under försegling till dess valet vunnit laga kraft eller i händelse av besvär dessa blivit avgjorda.

9 §.

Protokollet över valförrättningen skall jämte övriga handlingar i ärendet av magistraten insändas till länsstyrelsen, som efter det valet vunnit laga kraft ofördröjligen översänder handlingarna till Konungen.

Denna lag äger icke tillämpning i fråga om tillsättande av befattning såsom icke lagfaren rådman.

Lagen träder i kraft den dag, då Konungen låter i riksdagen uppläsa öppet brev att kungörelse utfärdats om ändrad lydelse av § 31 regeringsformen men skall icke äga tillämpning, där före ikraftträdandet åtgärd för återbesättande av borgmästarbefattning vidtagits. Genom lagen upphäves lagen den 6 april 1945 (nr 109) om val av borgmästare och lagfaren rådman.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Drottningholms slott den 10 december 1948.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, SKÖLD, QUENSEL, DANIELSON, VOUGT, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG, WEIJNE, KOCK, ANDERSSON.

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Zetterberg, anmäler efter gemensam beredning med chefen för inrikesdepartementet fråga om *ändrade bestämmelser om val av borgmästare och rådman* samt anför följande.

Enligt § 31 regeringsformen i dess gällande lydelse äga, när fråga uppkommer om utseende av borgmästare i stad med egen jurisdiktion, i staden bosatta och i stadens allmänna angelägenheter röstberättigade män och kvinnor föreslå tre behöriga personer. Bland de föreslagna utnämner Konungen en till innehavare av tjänsten. Beträffande befattning som lagfaren rådman stadgas i samma lagrum att till sådan äge staden föreslå tre behöriga personer, av vilka Konungen utnämner en.

Upprättande av förslag till besättande av borgmästarbefattning sker således genom allmänna val inom staden. Stadens förslagsrätt beträffande rådmansbefattning utövas däremot, enligt lag den 6 april 1945 om val av borgmästare och lagfaren rådman, av stadsfullmäktige. Sistnämnda lag innehåller i huvudsak följande.

Där ej med besättande av ledig befattning skall anstå — därom givas regler i 1 § — har magistraten jämlikt 2 § att kungöra ledigheten. Ansökan skall vara ställd till Konungen och ingivas eller insändas till magistraten.

Enligt 3 § skall hovrätten avgiva yttrande rörande sökandena och ordningen mellan de tre, vilka enligt hovrättens mening böra främst ifrågakomma, med anmärkande tillika om hovrätten finner någon av sökandena icke vara behörig till befattningen. Då fråga är om rådmantjänst, skall magistraten, när den överlämnar ansökningshandlingarna till hovrätten, avgiva eget utlåtande i ärendet.

De närmast följande paragraferna, 4—10 §§, handla allenast om val av borgmästare. Sedan i 5 § stadgats om kungörande av valet, lämnas i 6 § föreskrifter om valkretsindelning m. m., varefter i 7 § givas regler om valsedlar. Om sammanräkning stadgas i 8 §, varefter i 9 § givas föreskrifter om sammanräkning och i 10 § om besvär över val.

Därefter följer en avdelning om fyra paragrafer, 11—14 §§, med speciella bestämmelser om rådmansval. 11 § innehåller huvudstadgandet att sådant val förrättas av stadsfullmäktige. Rörande själva valet hänvisas i huvudsak till bestämmelserna i 7 och 8 §§ om val av borgmästare. Det tillägges emellertid att å valsedel ej må upptagas namn å någon som ej inom föreskriven tid sökt tjänsten och att, om sådant namn likväl förekommer å valsedel, det skall anses som obefintligt. I 13 § givas föreskrifter om upprätande av förslag och i 14 § om besvär över val.

I en avslutande avdelning, omfattande 15 och 16 §§, givas för borgmästar- och rådmansval gemensamma bestämmelser om förvaring av valsedlar samt om insändande till Konungen av valprotokoll och övriga handlingar i valärende.

Departementschefen.

Med anledning av en inom första kammaren väckt motion, nr 141, har 1948 års riksdag (konstitutionsutskottets utlåtande nr 10) såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling antagit ett förslag till ny lydelse av § 31 regeringsformen, innebärande att val av borgmästare skall förrättas av stadsfullmäktige liksom val av rådmän. Enligt övergångsstadgande till lagförslaget skola de nya bestämmelserna ej äga tillämpning, där före ikraftträdandet åtgärd för återbesättande av borgmästartjänst vidtagits. Därest detta grundlagsförslag slutligen antages, erfordras en omarbetning av de i allmän lag givna stadgandena om borgmästar- och rådmansval. Eftersom dessa tillkommo för allenast få år sedan och tillämpningen därav veterligen icke föranlett erinringar, torde den erforderliga omarbetningen böra begränsas till en anpassning efter grundlagsstadgandets nya lydelse och följaktligen ske så att de bestämmelser som nu gälla om rådmansval i princip göras tillämpliga jämväl å borgmästarval. Omarbetningen måste emellertid även med denna begränsning bliva så ingripande att en helt ny lag synes böra utfärdas.

I enlighet med det anförda har jag låtit inom departementet utarbета förslag till ny lag om val av borgmästare och rådmän. Den nya lagen skall, liksom den hittillsvarande, gälla endast för val av lagfaren rådmän. Rörande detaljerna i lagförslaget må anföras följande.

De första tre paragraferna överensstämma väsentligen med samma paragrafer i gällande lag.

I 4 § givas regler om valsedels utseende m. m., motsvarande nuvarande 7 och 12 §§.

Bestämmelser om sammanräkning innehållas i 5 §, som motsvarar nuvarande 8 och 12 §§. Föreskriften i nuvarande 8 § att sammanräkning av valsedlarna vid borgmästarval skall påbörjas inom sju dagar efter valdagen, vilken på grund av hänvisningen i 12 § är tillämplig även å rådmansval, föreslås emellertid skola utgå. En föreskrift av denna art har givetvis sin betydelse främst beträffande ett allmänt val. Efter val som förrättas av stadsfullmäktige bör däremot sammanräkning ske vid sammanträdet.

Detta följer även av de allmänna reglerna i lagen om kommunalstyrelse i stad. Jämlikt särskild lag den 6 juni 1930 om proportionellt valsätt vid val inom landsting, å kommunalstämma m. m. må, om det med avseende å befarad tidsutdräkt eller av annan anledning finnes nödigt, sedan vid proportionellt val valsedlarna avlämnats, annan dag utsätts för valförrättningens fortsättande och avslutande. Vid den fortsatta valförrättningen behöva allenast två bland de i valet deltagande vara närvarande. Sistnämnda lag är tillämplig jämväl å stadsfullmäktige men gäller ej rådmansval. Något behov av att för sådant val eller val av borgmästare meddela särskilda bestämmelser om formerna för fortsättande och avslutande av valet torde ej vara erforderliga.

De föreslagna 6—9 §§ äro lika lydande med nuvarande 13—16 §§.

Lagen torde böra träda i kraft den dag, då Konungen låter i riksdagen uppläsa öppet brev att kungörelse utfärdats om ändrad lydelse av § 31 regeringsformen, men bör, i anslutning till övergångsstadgandet vid grundlagsförslaget, ej äga tillämpning, där före ikraftträdandet åtgärd för återbesättandet av borgmästarbefattning vidtagits.

Föredraganden hemställer härefter, att det inom justitiedepartementet upprättade lagförslaget måtte genom proposition föreläggas riksdagen till antagande under förutsättning att av riksdagen såsom vilande antaget förslag till ändrad lydelse av § 31 regeringsformen varder slutligen godkänt.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdade hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Lars Nordvall.
